

TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE ELEŞTİREL KÜLTÜR ÇALIŞMALARININ KESİŞİM NOKTALARI*

Gül Özatesler ÜLKÜCAN**

ÖZ

Bu makale, toplumsal tabakalaşma teorilerinin eleştirel kültür çalışmaları ile paralel bir şekilde nasıl ele alınabileceğini değerlendirmektedir. Bu değerlendirme, günümüzde kültürel alanı ve kimlik tartışmalarını değerlendirmeden eksik kalacak olan toplumsal tabakalaşma literatürüne bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, ilişki iki yönlüdür. Kültürel alan çalışmaları da güç ilişkilerini analiz etmeden ve toplumsal tabakalaşma literatüründen faydalanmadan kapsamlı bir analizden yoksun kalacaktır. Bu amaçla, öncelikle toplumsal tabakalaşma kuramlarından temel yaklaşımlar ve kültürün ele alınış biçimleri değerlendirilecektir. Daha sonra, Pierre Bourdieu'nun kültürel alan kavramsallaştırması sunulacak ve son olarak Eleştirel Kültürel Çalışmalar ekseninde kültürel olarak tanımlanan alan ile toplumsal tabakalaşma kuramının kesişim noktaları belirtilecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Tabakalaşma, Kültürel Çalışmalar, Toplumsal Cinsiyet, Habitus, Kültür, Kültürel Sermaye

* Makalenin Geliş Tarihi: 20.06. 2016 Kabul Tarihi: 04.01.2017

** Yard. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
gul.ozatesler @deu.edu.tr

INTERSECTIONS BETWEEN SOCIAL STRATIFICATION AND CRITICAL CULTURAL STUDIES

ABSTRACT

This article evaluates how social stratification theories can be approached in parallel with critical cultural studies. This evaluation aims to contribute to social stratification literature that would be lacking without considering the debates on cultural space and identity nowadays. In addition to this, the relation is bilateral. Cultural studies would also be lacking in an extensive analysis without analyzing power relations and benefiting from social stratification literature. With this aim, firstly, fundamental approaches in social stratification theories are discussed in this article. Then, Pierre Bourdieu's conceptualization of cultural space is represented and lastly, the intersections between culturally defined space and social stratification theory are underlined.

Keywords: Social Stratification, Cultural Studies, Gender, Ethnicity, Culture, Identity

GİRİŞ

Sosyolojinin temel alanlarından biri olan toplumsal tabakalaşma, halen sadece iktisadi analizler, gelir dağılımları ve mesleki hiyerarşiler üzerinden ele alınabilmektedir. Sosyolojik kuramın geldiği noktada sadece maddi koşullara ve hatta nicel verilere dayalı yapılan analizler oldukça sınırlı kalmaktadır. Günümüzde sosyoloji disiplini içerisindeki tartışmalarla beraber disiplinin dönüşmesini sağlayan kuramların geliştirilmesi, güncel toplumsal ve politik koşullarla beraber de düşünüldüğünde çok boyutlu ve daha kapsamlı bir analizi gerektirmektedir. Bu analiz, tabakalaşmanın dinamiklerini sadece iktisadi açıdan değil kültürel alanda da beliren farklı boyutlarının analizi, tahakküm mekanizmaları, farklı varoluş biçimleri arasındaki eşitsizlikler ve hiyerarşiler olmadan düşünülemez. Tabakalaşma biçimlerinin bu çok boyutluluğu, kültürel alan ile beraber değerlendirilebilecek olan toplumsal cinsiyet ve feminist teori, kimlik çalışmaları, etnisite, vatandaşlık ve milliyetçilik gibi alanlarda yapılan çalışmaları da tabakalaşma literatürü ile ilişki içerisinde düşünmemizi gerektirmektedir.

Bu çalışmaların bir kısmı, modernist yaklaşım ve politikaların ilerlemeci ve eşitlikçi ideallerini gözden geçirip eleştirilir ve özellikle farklı özdeşim, kategoriler ve gruplaşmalar arasındaki güç ilişkilerinin sorgulanmadığını belirtir (Pultar, 2003, s. 29). Bir yandan da kimliklerin çoğulluğu, esnekliği ve akışkanlığının yanı sıra küreselleşmenin büyük etkileşimlere sahne olduğu günü-

müzde yerellikleri aşan ortaklıklar vurgulanabilir (Kandiyoti, 2003, s. 18). Tüm bunlara ek olarak, kimlik politikaları ve kimliğe dayalı kurulan/sunulan çatışma ve hatta savaşlar tüm güncelliğini korumaya devam ediyor.

Modernizm, evrensel bir eşitlik iddiasına rağmen özellikle erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsizliklerin devam etmesi üzerinden öncelikle feminist teorisyenler tarafından eleştiriliyor (Pultar, 2003, s. 30). Post-kolonyalist teori ise, kolonilerin tarihsel bağlamda göreceli bağımsızlıklarını kazanmasıyla modernist evrensellik ve eşitlik iddiaları ile eski-kolonyalist ülkelerin politikalarını mercek altına alıyor. Bununla beraber, modernist ulus-devlet, farklı özdeşimlerle bir araya gelen topluluklar ve kimlik grupları tarafından eleştirilmeye başlanıyor. Bu çerçevede, modernist ideallerin izinde hiyerarşilerin ve eşitsizliklerin üretildiği ve meşrulaştırıldığı eleştirileri sosyoloji teorileri arasında özellikle toplumsal çatışma yaklaşımı içerisinde yer alıyor. Tüm bu tartışmalar, sosyoloji disiplininin önemli alanlarından biri olan toplumsal tabakalaşma ve güç ilişkilerinin eleştirel kültür çalışmaları ile bağlantılı olarak tekrar düşünülmesini gündeme getiriyor.

Bu makalenin amacı, toplumsal tabakalaşma teorilerinin eleştirel kültür çalışmaları ile paralel bir şekilde nasıl ele alınabileceğini değerlendirmektir. Bu değerlendirme, günümüzde kültürel alanı ve kimlik tartışmalarını değerlendirmeden eksik kalacak olan toplumsal tabakalaşma literatürüne bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, ilişki iki yönlüdür. Kaynakların dağılımı ve gelir eşitsizlikleri üzerinde yoğunlaşan ekonomik alan, kültürel alanda tanımlanan değerler, meşrulaştırılmış roller, konumlar ve bunlara bağlı hiyerarşiler ve eşitsizlikler üzerinden gerçekleştirilip anlam bulmaktadır. Kültürel alan çalışmaları da güç ilişkilerini analiz etmeden ve toplumsal tabakalaşma literatüründen faydalanmadan kapsamlı bir analizden yoksun kalacaktır. Bu amaçla, öncelikle toplumsal tabakalaşma kuramlarından temel yaklaşımlar ve kültürün ele alınış biçimleri değerlendirilecektir. Daha sonra, Pierre Bourdieu'nun kültürel alan kavramsallaştırması sunulacak ve son olarak Eleştirel Kültürel Çalışmalar ekseninde kültürel olarak tanımlanan alan ile toplumsal tabakalaşma kuramının kesişim noktaları belirtilecektir.

TEMEL TOPLUMSAL TABAKALAŞMA KURAMLARI

Toplumsal tabakalaşmayı basit bir şekilde belirli kriterlere göre insanlar arası sınıflandırma olarak tanımlayabiliriz. Tabakalaşma, bireyleri ya da grupları belli kurallara göre derecelendirme ve bu derecelendirmeyi meşrulaştırma sistemi iken tabakalaşma literatürü bu sistemi ortaya çıkartmayı ve anlamayı hedefler (Kerbo, 2007, s. 228). Bu hedef doğrultusunda, toplumsal tabakalaşma biçimlerini anlamak için, kaynakların, hizmetlerin ve prestijin eşitsiz dağılımının yanı sıra bu eşitsizliği meşrulaştıracak bir inançlar ve değerler sisteminin analizi de gereklidir.

Eşitsizlik üzerine bir eleştirinin kuramsallaşmaya başlaması, Aydınlanma dönemine kadar götürülebilir. Aydınlanma düşünürleri eşit bir toplum düzeyine ve insan aklına dayalı bir ideali savunurken bireyin özgürlüğünü ve varolan eşitsizlikleri vurgulamışlardır (Grusky, 1994, s. 11; Kerbo, 2007, s. 228). Ancak, sosyolojik açıdan sistematik olarak değerlendirebileceğimiz bir analiz için Durkheim, Marx ve Weber'in analizlerinin ortaya çıkacağı 19. Yüzyılı beklememiz gerekecektir. Bu analizler tabakalaşma literatüründeki 3 ana yaklaşımı temellendirmiştir: 1-Yapısal İşlevselciler; 2- Marxistler/ Toplumsal Çatışma Kuramcıları ve 3- Weberyenler/Sembolik Etkileşimciler.

Tabakalaşma literatüründe kültürel alana bağlı çalışmaların yerini değerlendirebilmek için kısaca bu yaklaşımları konumlandırmak faydalı olacaktır. Bu 3 ana yaklaşım bazı temel analizlerde buluşabilse de vurgu alanları oldukça farklıdır (Aydın, 2014; Kundakçı, 2008). Hem Durkheim hem Marx hem de Weber, feodal toplum düzeninden modern toplum düzenine geçişi anlamaya çalışmaktadır. Bu açıdan ekonomik dönüşümü hiç biri gözden kaçırmamaktadır.

Yapısal işlevselciler

Emile Durkheim görevlerin paylaşım şeklinin, insanların toplumda yerine getirdiği farklı işlevlerin yani işbölümünün geleneksel ve modern toplumlarda ne şekilde dönüştüğüne ve bunun toplum yapısı için önemine dikkat çeker. Kültür, kural koyucu olup paylaşıldığı ölçüde toplumsal uyum ve bütünlük için işlevseldir (Billington vd., 1991, s. 4). Alexander (2009, ss 29-31), Durkheim'in işlevselcilikle birlikte değerlendirilmesini indirgemeci bulur. Bu bağlantının Durkheim'in ilk dönem eserlerine has olabileceğini düşünür. Son dönem eserlerinde ise Durkheim'in toplumsal dayanışma ve ritüellere yaptığı vurgu ile kültüre daha özerk bir yer verdiğini belirtir. Ancak, toplumsal tabakalaşma, yapısal işlevselciler tarafından, Durkheim'dan da esinlenerek toplumsal işlevler üzerinden ele alınır. Yaklaşımın Weber'den de etkilenen 20. Yüzyıl takipçileri olan Parsons, Davis ve Moore'un geliştirdiği gibi tabakalaşma, toplum düzeninin devamı için kaçınılmaz ve evrensel olup beceri ve eğitime göre düzenlenmiş bir ödül sistemi olarak görülür (Aydın, 2014; Davis ve Moore, 1945; Lewis 2008, s. 44; Parsons, 1970) . Bu yaklaşımda, özellikle Parsons, değerler sistemine göre tabakalaşmada öncelikli becerilerin ve özelliklerin değişebileceğini söylemesiyle kültürel arka planın tabakalaşma sistemine etkisini belirtir. Böylelikle, baskın kültürel değerlere göre toplumda saygınlık duyulan işler ve ödüllendirme şekilleri değişebilecektir.(Alexander, 2009, s. 13; Aydın, 2014; Ünal, 2011, s. 53) Ancak, işlevselci yaklaşımda yorum sadece kurumsallaştırılabilen anlamlar üzerinden olabilir; kültür sadece ödüllendirilen ya da statü getiren değerlerle bağlantılı olarak ele alınır (Alexander, 2009, ss. 14-15)

Marxistler/ Toplumsal çatışma kuramcıları

Karl Marx ise tabakalaşmayı kapitalist üretim şekline geçişin ve üretim araçlarının üzerindeki özel mülkiyetin modern toplumda yarattığı eşitsiz ilişkiler üzerinden değerlendirerek ekonominin merkezi rolünü vurgular. (Giddens, 1999; Öngen, 2011) Buradaki can alıcı nokta bir önceki yaklaşımda ya da bir sonra değinilecek olan Weber'in yaklaşımında da ekonominin önemi yadsınmasa da Marx'ın analizinin ekonominin belirleyiciliğine dayanmasıdır. Diğer toplumsal kurumlar ve baskın düşünceler, ekonomik dönüşüme bağlı olarak biçimlenmiş ilişkilere göre düzenlenir. Marx ekonomiye verdiği bu öncelikli yer nedeniyle bireylerin eyleycilik/özne konumuna çok fazla yer vermemesi dolayısıyla ve ekonomik determinist olarak halen eleştirilmektedir. Örneğin, Giddens (1999, s. 49), Marx'ın sınıfı maddi çıkarlara dayalı ekonomiden ibaret görmesinden dolayı topluluk kimliğini göz ardı ettiğini belirtmektedir. Ancak özellikle güncel kültürel çalışmalar için Marx'ın analizi, ortaya koyduğu eşitsizlik dinamikleri ve toplumsal değişim için sınıfa dayalı bir eyleycilik potansiyeli öngörüsü ile halen önemini korumaktadır (Öngen, 2011, ss. 26-27).

Weberyenler/Sembolik Etkileşimciler

Weber'in analizi ise modern toplumlara geçişte akıl yürütme-zihniyet biçimlerinin dönüşümüne dikkat çeker (Sunar, 2012). Ekonominin önemini yadsınmasa da insanların üretim araçlarına sahipliğinin ötesinde de iktidar ve saygınlık kazanma yollarını değerlendirir. Onun vurgusu, modern toplumlarda dünyaya bakışın nasıl dönüştüğü; rasyonalizmin merkezileşmesi, bürokratikleşmenin artması ve siyasi statü ve prestijin nasıl konumlandığı üzerinedir. Sınıf üretime dayalı biçimlenirken statüler hayat tarzları ile beraber tüketim biçimlerinin önemini ortaya koyar (Giddens, 1999, s. 52). Ekonominin yanı sıra politik alanın ve değerler dünyasının bir vurgusudur bu. Weber ekonomik ayrışmanın sınıfa dayalı mülkiyet üzerinden ve mesleki yeteneklere dayalı ayrışma olmak üzere iki biçimini tanımlamıştır (Kerbo, 2007, s. 231). İnsanların bağlandıkları değer sistemine ve siyasi ya da örgütsel iktidara göre onur, statü ve prestij üzerinden ayrıştıklarını belirtmiştir. Böylece, Weber'in toplumsal tabakalaşma bakışı mesleki farklılaşmaların ve tüketime dayalı hayat tarzı ve statü algısının geliştiği 21. Yüzyılın sosyologları arasında fazlaca rağbet görmüştür. (Kerbo, 2007, s. 231). Statü farklılıkları hayat tarzındaki farklılıklara yol açarak değişik statü gruplarının kendilerine özgü özelliklerinin ve kapalılıklarının oluşmasında katkı sağlar. Weber'in analizi, anlam dünyalarının dönüşümünü çözümlenmeye yaptığı katkıyla kültür teorilerine ilham kaynağı olmaktadır (Alexander, 2009, ss. 26-28; Lewis, 2008, s. 41).

Tabakalaşma kuramlarının coğrafik olarak hakim politik yaklaşımlarla da belirlendiğini görebiliyoruz. Bu temel yaklaşımlardan etkilenerek genel eği-

limle, sanayi toplumlarında ekonomik sınıfların rolünün analizi kıta Avrupası'nda gelişirken, Amerikan sosyologları arasında mesleki hiyerarşilere ve gelir dağılımına göre analizler ön plana çıkmıştır(Ünal, 2011, ss. 49-52). Toplumsal ilişkilerin analizinde yeni bakış açıları ise sosyoloji disiplininin tamamını etkilediği kadar tabakalaşma literatürüne de katkı sunmaktadır. Bu açıdan temel yaklaşımlarla kurduğu bağlantıyla beraber Pierre Bourdieu'nun çalışmaları tabakalaşma kuramı ile eleştirel kültürel çalışmalar arasında bir köprü vazifesi görebilmektedir. Bu amaçla, Bourdieu'nun kurama katkılarını değerlendirip kültürel alan kavramsallaştırmasını tabakalaşma ile ilişki içerisinde nasıl okuyabiliriz tartışmasına geçmek doğru olacaktır.

TABAKALAŞMAYI YENİDEN OKUMAK:

PIERRE BOURDIEU VE KÜLTÜREL ALAN

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu, Michel Foucault ve Michel de Certeau ile birlikte kültürel çalışmaları en çok etkileyen Fransız kuramcılarının arasındadır (During, 1999, s. 2). Toplumsal sınıf ve kimlik bağlantısını açık bir şekilde kurması nedeniyle günümüzde de etkisi halen güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Bourdieu, toplumsal sınıfın kültürel alanla nasıl bir ilişkisi olabileceği tartışmasını, analizinin can alıcı noktalarından biri kılar.

Bourdieu'nun 1970'ler ve 1980'ler boyunca geliştirdiği kuramının diğer ülkelerde yayılımı bir hayli geç olmuştur. Türkiye'de Bourdieu, ancak 2000'lerden sonra tanınmaya başlanmıştır. Ekonomik ve kültürel alan arasında zihin açıcı bir bağlantı kurmuştur. Bourdieu, sermayenin önemini göz ardı etmez, ancak farklı boyutlarına dikkat çeker. Sermayeyi 4 ana boyutuyla değerlendirir: 1-Ekonomik sermaye 2- Kültürel sermaye 3- Sosyal Sermaye 4- Sembolik Sermaye. Bir anlamda hem Marx'ın hem de Weber'in kuramlarından etkilendiği söylenilebilir (Palabıyık, 2011, s. 127; Ünal, 2014, s. 169).

Bourdieu'nun analizinde, tabakalaşma literatürü için özellikle önemli olan, insanların sermaye biçimlerine göre farklı özellikler, beceriler, beğeniler, tarzlar ve bunlara bağlı yatkınlıklar geliştirerek ayrışmasıdır. Yani maddi kaynakların yanı sıra insanların yapıp etme biçimleri, birbirleriyle kurdukları bağlılıkları, özdeşimleri ve bunlara bağlı algı biçimleri de sermaye içerisinde ele alınmıştır. Bu çaba, aynı zamanda yapı ile eyleycilik arasında, nesnel ile öznel arasında ve bağlam ile deneyim arasında ikilikler üzerinden düşünmenin ötesinde bir bağlantı kurma çabasıdır (Koytak, 2012, s. 88-89). Bourdieu, sosyolojinin sadece yapı üzerinden değil bireysel eylemler ve özneler arası anlamlar üzerinden de ilişki bir analize gereksinim duyduğunu ortaya koyar (Meder ve Çeğin, 2011, s. 242).

Kültürel sermaye ile beraber habitus kavramı tam da toplumsal aktörleri içeriden yöneten yapı olarak bu bağlantıyı kurmaya çalışır (Palabıyık, 2011, s. 128). Habitus, bağlantılı olduğumuz sermaye biçimleri ile toplumsallaşarak içselleştirdiğimiz ve öznellediğimiz yapısal etkilerdir; konuşma tarzımızdan, sevdiğimiz romanlara, davranış, tavır ve yürüyüş biçimimize kadar toplumsal ve kişilik özelliklerimizi şekillendirir. Yani, biz bu yapısal koşullara, bağlama ve toplumsallaşma biçimimize göre belli şeylerden hoşlanma, belli şekilde davranma ve belli şekilde olmaya yatkınlık gösteririz. Ancak kişisel deneyimlerimiz ve öznel değerlendirmelerimiz, eyleyici/özne pozisyonumuzun da kapsamını genişletir. Bourdieu, bu eyleyciliği kapsayan ve kendi tanımıyla “*anlamlandırılmış pratiklerin ve böylelikle geliştirilen pratikleri anlamlandırmaya muktedir algılamaların üretici yatkınlığına dönüşmüş ve bedene işlemiş bir zorunluluk olan habitus*” (Bourdieu, 2014, s. 255) kavramının içerisinden kuramsal yerine pratik bir sınıf kavramı sunar. Ekonomik kriterlere göre sınıflandırılan özneler, kendilerini ve birbirlerini beğenileri ve değerlendirmeleri üzerinden de ayrıştırırlar.

Toplumsal aktörler, sosyal bağlantıları ve grup aidiyetleri üzerinden bir sermaye oluştururlar ve sermayeleri sadece neyi satın alıp alamayacaklarını değil aynı zamanda eğitimleri, dili kullanışları, yemek tercihleri ve beğenilerini de etkilemiş olur (Göker, 2014, s. 279). Bu şekilde oluşmuş sermayeleri, toplumdaki diğer öznelerle ilişkisel olarak tahakküm dinamiklerini oluşturur. Bourdieu, bu ilişkiselliği ve alan çalışmalarının önemini vurgulayarak kuramsal sınıf ile pratik sınıf arasında bir farkındalık yaratır. Kuramsal sınıf teorileri gerçeklikte, etnik, irksal, milliyete dayalı ya da mesleki, topluluksal, yerel ayrışmaların ve rekabetlerin deneyimleriyle belirlenmiş prensiplerle yarışmak durumunda kalırlar. Böylelikle, öznelerin toplumsal dünyaya ve bu dünyadaki kendi yerlerine dair edindikleri izlenim sınıfsaldan çok farklı kategorilere de dayanabilir. (Bourdieu, 1987, ss. 7-8). Bourdieu, E.P. Thompson’un (1968) kültürel çalışmalar alanına önemli bir katkı olarak değerlendirilen İngiliz işçi sınıfının inşası üzerine olan çalışmasına da değinerek toplumsal sınıfın bu şekilde ancak tarihsel olarak, ilişkisel ve deneyime dayalı bir biçimde inşa edilerek oluştuğunu vurgular (Bourdieu, 1987, s. 9). Bu ilişkisellik, sermaye tüm boyutlarıyla düşünüldüğünde gözler önüne serilecektir. Bourdieu, kültürel üretim alanındaki meşruiyet kurma mücadelesinin baskın sınıflar içerisindeki mücadeleden ayrı düşünülemediğini belirtir (Bourdieu, 1993, s. 41). Bu çok boyutlulukla, Bourdieu’nun analizinin etkisi, toplumsal hayatı anlamlandırmaya çalışan pek çok akademisyenin ve araştırmacının yeni okumalarla anlam dünyalarını biçimlendirebilmektedir (Pileggi ve Patton, 2003, ss. 313-316).

Kültürel çalışmalara da etkisini düşünecek olursak Bourdieu, eleştirel kültürel çalışmalara hem katkı sağlamış hem de tabakalaşma kuramı ile dolaysız

bir bağlantı kurmuştur. Kültürel alanı tarihsel ve politik bağlamları içerisinde düşünmeye çalışan, güç ilişkilerini, toplumsal hiyerarşi, kategori ve bunlara bağlı eşitsizlikleri sorgulayan bağlantıların kurulmasında da ilham vererek kültürel çalışmaların esasen nasıl da iktidar ve mücadele kapsamında kurularak tabakalaşma kuramlarından ayrı düşünülmemeyeceğini de ortaya koyar.

TOPLUMSAL TABAKALAŞMA VE ELEŞTİREL KÜLTÜREL ÇALIŞMALARIN KESİŞİMİ

Eleştirel yaklaşımıyla kültürel çalışmaları, 1920'lerde ve 1930'larda Almanya'da Frankfurt Okulu adı altında çalışmalarını sunan başlıca Walter Benjamin, Max Horkheimer ve Theodor Adorno'nun etkileriyle birlikte değerlendirmek gerekir. Bu kuramcılar, aydınlanma aklı ile birlikte modernitenin vaatlerini gözden geçirecek iktidar ve eşitsizlikler kapsamında kültür üretimini değerlendirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı döneminden başlayarak kitle kültürü, sınıf mücadelesi ve iktidar analizi üzerine düşünmüşlerdir. "*Kültür endüstrisi*"nin ürünlerinin kapitalist düzeni nasıl meşrulaştırdığını anlamaya çalışmışlardır. (Dağtaş, 1999, s. 336) Frankfurt Okulu, özellikle kitlelerin faşizmden etkilenmesini ve kendi sınıf çıkarlarına ters olabilecek değer ve düşüncelerle hareket edebilmesini anlama çabası ile beraber kitle kültürü ve popüler kültür incelemelerine yaklaşır.

1950'lerde İngiltere'de bir çalışma alanı olarak doğan kültürel çalışmalar günümüzde yaygınlığını gittikçe arttırmaktadır (During, 1999, ss. 1-2). Alan, Amerika'da farklı yaklaşımlarla beraber büyük etki yaratmıştır. (Pileggi & Patton, 2003, s. 315). İletişim, Edebiyat, Medya ve Film çalışmaları gibi alanlarda özellikle kültürel üretimin bir parçası olarak dilin kullanımı ve anlam oluşturma dinamikleri üzerinden analizlerde öncelikli yerini bulmaktadır. Ancak, bu çalışma alanının vurucu noktası, tam da tabakalaşma literatürüyle kesiştiği noktadaki yaklaşımında yatmaktadır. Kültürel çalışmalar tabakalaşma literatürüyle birlikte ele alındığında toplumsal ilişkilerde ve anlam üretme dünyalarında iktidarın ve hiyerarşilerin yerini açığa çıkaracak analizler sunar. Türkiye'de de bu alandaki çalışmalar son yıllarda artmakla beraber akademik birimler de 2000'li yıllarda üniversitelere girmiştir.

Kültürel çalışmalar, F.R. Leavis'i takiben 1950'lerde öncelikle edebi çalışmaların bir biçimi olarak ortaya çıkmıştı (During, 1999, s. 2). Bu açıdan Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye diye nitelendirebileceği alanın değerlendirilmesine katkı sunmayı hedefliyordu. Richard Hoggart ve Raymond Williams kültürel çalışmaları geliştirerek edebi eserlerle sınırlı kalmayıp kitle kültürü ve buna bağlı sınıfsal hiyerarşileri anlamaya çalışacaklardı. Böylelikle, sınıf analizi kültürel boyutlarıyla da düşünülürken, E.P. Thompson'un işçi sınıfının kimliğinin oluşumuna ve deneyimine yaptığı vurgudaki

gibi kültürel alan ve kimlik de iktidar ilişkilerine bağlı olarak değerlendirilebilecekti. 1964'te İngiltere'de Hoggart tarafından kurulan Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin çatısı altındaki ve onu aşan pek çok çalışma, Frankfurt Okulu'nun başlattığı geleneğin izini sürerek farklı tahakküm kurma ve mücadele analizlerini sunmaya başlayacaktı (Aydın, 2007, s. 122; Daring, 1999, ss. 5-7).

Bu açıdan, kültürel çalışmalar anlamın nasıl yaratıldığına, güç ilişkilerine ve güç ilişkileri ile bilginin üretimi, farklı grupların tanınması ve meşruluk düzeyleri, değer ve inanç sistemlerinin nasıl oluştuğu üzerine düşünülmektedir. Esasen güç ilişkilerine yaptığı vurgu ve insanlar arası anlam dünyalarının iktidarın meşrulaştırma dinamiklerine bağlı olarak nasıl oluştuğunu incelemesi üzerinden toplumsal tabakalaşma literatürüne dolaysız bir bağ ile bağlı olmak durumundadır. Ancak belki Marx'ın kendisinin dahi yadırgayabileceği düzeydeki ekonomi temelli analizlerin baskınlığı kültürel alanın daha ikincil pozisyonda, yeteri kadar önemli olmayan, ya da eleştirel bir pozisyon sunamayacağı üzerine kemikleşmiş bir bakış bulunmaktadır. Bununla beraber, kültürel alanda yapılan çalışmalar uzunca süre ve halen iktisadi analizlere göre daha önemsiz olarak algılanıp akademik alanda da yeterli prestiji henüz sağlayamamıştır.

Oysa, en başlarında bile kültürel çalışmalar kuramcıları, 1920'ler ve 1930'larda Antonio Gramsci'nin Marxist bakışa katkı sunarak geliştirdiği kültürel hegemonya kavramını benimseyerek kültürü hegemonya biçimi olarak düşünmeye başlamıştı (Daring, 1999, s. 4). Gramsci'nin Marxist bakışa katkı sunarak geliştirdiği kültürel hegemonya kavramı, ekonomik alanın anlamlandırılışının ve iktidar ilişkilerinin çözümlenişinin kültürel alana bakmadan çok sağlıklı yapılamayacağını ortaya koyar. Gramsci, bu kavramıyla ekonomik hakimiyetin kültürel alandaki hakimiyeti de belirleyebileceğini ancak bu hakimiyetin sadece zor kullanarak değil insanları ikna ederek rıza göstermelerini sağlayarak bir anlamda kapitalist sistemin egemenler için önemli olan değerlerini içselleştirmeleri sonucu ayakta kaldığının altını çizer. Bu, Marx'ın yanlış bilinç yaklaşımını çağırırsa da Gramsci'nin rıza vurgusu Marx'ın analizinden daha kapsamlı bir toplumsal aktörlük/eyleyicilik durumuna imkan tanır. Aynı zamanda tabakalaşmanın da dinamiklerini çözümlenmede ekonomik alanın yanı sıra kültürel alana yaptığı vurgu ile önemlidir. Ancak, Alexander (2009), kültüre özerk bir alan vermediği için Gramsci'yi eleştirir: İşlevselciler kültürü sadece kurumsallaşmış değerler üzerinden ele alırken Gramsci'de görüldüğü gibi "*kültürel Marxizm*" de kültürü sadece sınıf bilinci kavramı üzerinden değerlendirir (Alexander, 2009, s. 17).

Gramsci'nin yaklaşımı kültürel çalışmaların temelini atan İngiliz Marxistleri için önemlidir. Kültürel alanın incelenmesine yaptıkları vurguyla yeteri kadar Marxist gözükmeyen yaklaşımları esasen daha kapsamlı bir Marxist

analiz sunmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde feminist teori ve postkolonyal teorinin de katkılarıyla modernist eşitlik ve ilerleme iddiasının temelleri sarsılarak iktidar ilişkileri farklı grupların kendilerini görünür kılmalarıyla farklı bakış açılarını da barındırarak çözümlenmeye başlar. Bu çalışmalar, Foucault, Althusser, Derrida, Strauss, Said gibi pek çok kuramcının etkilenmelerinin yanı sıra postkolonyalist ve toplumsal cinsiyet gibi merkez-çevre, 1. Dünya ülkeleri-3. Dünya ülkeleri, ezen-ezilen, erkek-kadın, çoğunluk-azınlık gibi ikilikleri sorunsallaştıran pek çok alandan beslenirler.

Kültürel çalışmaların eleştirel yorumunda, kültür artık genel anlamıyla toplumsalın yerine geçebilecek bir kavram olmak yerine tahakküm ve mücadele mekanizmalarını sorgulayan bir kavram haline gelmiştir. Bu nedenle, kültür, tabakalaşma kuramının anlamaya çalıştığı ekonomik ve politik alandan dışlanamaz. Kültürel çalışmalar yaklaşımını Türkiye’de ortaya koyan güzel bir derleme hazırlayan Pultar ve Erman (2005) kültürün giderek alanını genişletmesini şöyle anlatmakta: “*Artık, kültür özel alanda, siyaset ise kamusal alanda olandır görüşü gitgide anlamını yitirmektedir. (...) Kültür, siyasal mücadelede gitgide artan bir role sahiptir.*” (Pultar ve Erman, 2005, s. 1) Böylelikle, bu eleştirel pozisyon tahakküm biçimlerini kapsayarak genişleyecek, bu tahakküm biçimlerindeki ekonomik, politik ve kültürel kesişimleri görerek bu alanları birbirinden ayırt etmenin o kadar kolay olmadığı daha kapsamlı ve çok boyutlu bir analiz imkanı olacaktır.

1960’ların sonu ve 1970’lerin başında kadın hareketi ve yurttaşlık hakları hareketi, baskı ve itaat biçimlerinin kuruluşunda toplumsal cinsiyet ve “ırk”ın öneminin tanınmasını zorlayarak yeni bir analizi ortaya çıkardı (Rajan & Munns, 1995). Kültürel çalışmalar, 1980’lerde uluslar arasılışmaya başlarken tarihsel bağlamın ve neoliberal politikalarla biçimlenecek olan yeni sağın etkileriyle de sınıf analizlerinden çok ırkçılık, cinsiyetçilik ve kültür endüstrisi daha fazla ilgi toplayacaktı. (During, 1999, s. 13) Bu aşamada ise, tahakkümün farklı boyutları farklı gruplar ve özdeşim kurma biçimleri ile paralel oluşan hiyerarşi ve eşitsizliklerin bir analizi gerekli görülmektedir. Sınıf, ırk-etnisite ve toplumsal cinsiyet bu açılardan kutsal üçlü olarak bazı analizlerde yerini almıştır (Hall, 1980, s. 269; Knapp, 2005, s. 258; Rajan & Munns, 1995, s. 4).

Toplumsal cinsiyet kuramının en önemli düşünürlerinden olan Butler, en ünlü kitabı Cinsiyet Belası’nı tekrar değerlendirdiğinde bir kültürel çalışma yaptığının farkına varır (Butler, 2005, s. 13). Nitekim kapsamlı bir kültürel çalışma tam da Butler’ın yaptığı gibi anlam dünyasının iktidar mekanizmaları ile ilişki içinde nasıl kurulduğunu gözler önüne serer. Kimlik ve sınıf arasındaki bariyerler bu noktada anlamsızlaşarak tahakküm kurmanın nasıl da hem kaynakların dağıtılma kurallarının biçildiği maddi dünyayla hem de

inançların, değerlerin, anlamın ve meşruluğun kurulduğu manevi dünyayla bağlı olduğunu görmemizi sağlar.

Tabakalaşma kuramları, tam da bu yüzden sadece maddi temelli düşünülemez. Daha kapsamlı ve çok boyutlu bir analiz, günümüz sosyolojisi için elzemdir. Bu analiz, sadece bir ünite olarak cinsiyete ya da etnisiteye dayalı eşitsizliklerin içerilmesiyle değil tabakalaşmaya bakışın tam da bu manevi ve maddi dünyanın bütünüyle anlaşılmasıyla mümkün olacaktır. Toplumsal cinsiyet kategorisinin analiz gücünü vurgulayan Scott (2013) sadece yeni bir konu başlığı değil mevcut akademik çalışmaların önermelerini ve standartlarını eleştiren ve yeniden değerlendirmeye zorlayan bir yaklaşımı gerekli görür. (Scott, 2013, s. 63) Nitekim, “*iktidarın dağılımını tesis etmesi (maddi ve simgesel kaynaklara farklı ölçülerde erişim sağlama, ve bu kaynaklar üzerinde farklılaşan ölçülerde denetim kurma) ölçüsünde, iktidarın kavranması ve inşa edilmesi süreçleri toplumsal cinsiyeti içerir hale gelir* (Bourdieu, 1980’e referans ile Scott, 2013, s. 88).”

Bu bakımdan örneğin kadınların bir konu olarak dahil edilmesi değil; güç ilişkilerinin toplumsal kategoriler, algılama biçimleri, rol dağılımları, varoluş hiyerarşileri açısından ne şekilde oluşturulduğunu açığa çıkarmaya çalışacak bir epistemolojik dönüşüm gereklidir. Son dönemlerde, Türkiye’de sadece iktisadi olarak değil; iktidarın kurulması açısından kültürel alanda kurulan anlamı da analiz ederek ev içi emeğini inceleyen Memiş ve Özay (2011)’in çalışması bu açıdan güzel bir örnek teşkil etmektedir. Memiş ve Özay, ev içi karşılıksız emeğin kadınların rollerinin bir parçasını oluştururken nasıl görünmezleştirilip, doğallaştırılıp ve duygusal ilişkilere bağlandığını bir yandan da değersizleştirilip iktisadi alana dahil edilmediğini ortaya koymaktadır.

Ek olarak, tabakalaşma kuramlarında daha kolay yer bulabilen vatandaşlık tartışmasının (Güllüpnar, 2012) yanı sıra milliyetçilik ve etnisiteye dayalı güç ilişkileri ve eşitsizlikler de kuram içerisinde değerlendirilmelidir. Özkırımlı’nın (2013) milliyetçilik söylemlerini ve kuramlarını analiz ettiği çalışması, milliyetçiliğin anlam dünyalarımızı kurmadaki rolünü göstermesi ve “*toplu kimliklerimizi belirleyen, günlük konuşmalarımızı, davranış ve tutumlarımızı yönlendiren bir görme ve yorumlama, bir algılama biçimi*” (Özkırımlı, 2013, s. 14) olarak değerlendirilmesini önermesi açısından bu alanda önemli bir toparlayıcılık sağlamaktadır. Bourdieu, Foucault, Agamben ve De Certeau’dan yola çıkarak milliyetçiliği değerlendiren Kentel vd. (2007) de milliyetçiliğin, kültürel ve tarihsel bağlar içerisinde oluşan bireyler arası ortaklıklar, mitler ve duyguların yanı sıra sınıflararası güç ilişkileri, devlet ve toplum ilişkileri ve hegemonik yapıyı yansıttığının altını çizmektedir (Kentel vd., 2007, s. 16). Yani, milliyetçilik ve bu anlam dünyasına bağlı oluşan toplumsal kategoriler, etnik, siyasi ve ırkçılığa dayalı ayrımlar da iktidar ve hegemonya dahilinde düşünölmeye çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra, bazı

çalışmalar da gruplar arası gerginliklerin sadece kimliğe bağlı çatışmalar olarak değil; tarihsel ilişkiler, toplumsal bağlam, iktidar ve ekonomik dönüşümlerle bağlantılı değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur (Olzak, 1994; Özateşler, 2014; Steinberg, 1989).

Bu analizler, tam da İngiliz kültürel çalışmalarının temsilcilerinden Stuart Hall'un kimliğe yaklaşımının iktidar ve hiyerarşiden bağımsız olamayacağını vurgusuyla çakışıyor. (Hall, 1996, s. 5) Kuşkusuz, bahsi geçen analizler dışında da benzer yaklaşımlarla yapılan çalışmalar mevcuttur ve bu alana katkı sağlamaktadır. Bahsi geçenler, belirtilen tartışmanın örnekleyicileri olarak seçilmiştir. Benzer analizlerin artması, tabakalaşmanın farklı boyutlarının çalışılması ve toplumsal hayatın bütünlüklü değerlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ

Kültürel alan, sadece semboller dünyasına ait, değerler, inançlar ve kurallar olarak okunmasının üstünden haylice yol aldı. Ekonomik temelli analizlerin yapılmadığı iddiası ile suya sabuna dokunmayan konular olarak nitelendirilip neredeyse akademi dışına itilmeye çalışılması da günümüzde iyice aşılmaya başlandı. Kültürel alanın güç ilişkilerinden muaf olarak anlaşılamayacağı artık uluslararası akademide genel kabul görür niteliktedir. Bu kabul, aynı zamanda ekonomik alanın da kültürel alana ait görülen değerler, inançlar ve anlamlar dünyası ile bağlantılı olarak biçimlendiği görüşüne dayanmaktadır.

Bu açıdan toplumsal tabakalaşma, ekonomik ve kültürel alanın birlikte düşünülmesi ile daha kapsamlı ve çok boyutlu bir analizle anlaşılabilir. Bu analiz, özellikle modernist ideallerin tekrar gözden geçirilmesi ile farklı iktidar ve eşitsizlik mekanizmalarının değerlendirilmesini sağlayan kuramcılar, eleştirel kültürel çalışmalar alanındaki araştırmalar, özellikle toplumsal cinsiyet kuramını ortaya koyan ve eleştirel bir şekilde kanonik kuramların sorgulanmasını sağlayan feminist kuramcılar ve eleştirel sosyoloji yaklaşımıyla yapılan etnisite ve milliyetçilik çalışmaları ile gelişimine devam etmektedir. Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye ve habitus kavramları, bu analizde sermayenin çoğul biçimlerini ve farklı ayrıştırma yollarını ortaya koyarken, İngiliz Marxistlerinin izinden eleştirel kültür çalışmaları, güç ilişkilerini, tahakküm ve mücadele mekanizmalarını, meşrulaştırıcı söylemleri ve anlam dünyalarımızı irdeleyerek toplumsal tabakalaşmanın dinamiklerine ve çok boyutluluğuna katkı sunmaktadır.

Sadece bir parantez açmanın ya da bir alt başlık atmanın ötesinde toplumsal tabakalaşma kuramının temel analizlerini geliştiren, iktidar ile bilgi, anlam, tanınma ve meşru kılma arasındaki bağları sorgulayan, güç ilişkilerinin ve mücadele biçimlerinin dinamiklerini açığa çıkarmayı hedefleyen bir yakla-

şım bu analizi güçlendirecektir. Daha kapsamlı ve çok boyutlu bir analiz için farklı alanlar gibi gözüken tabakalaşma ve kültürel çalışmalar arası köprüleri oluşturmak önemlidir. Böylelikle sadece tabakalaşma kuramı gelişmekle kalmayacak kültürel alanın da tabakalaşma dinamikleri ile düşünülmesi ve değerlendirilmesi yaygınlık kazanacaktır.

KAYNAKLAR

- Aydın, K. (2014). Yapısal İşlevselci Teori Ve Toplumsal Tabakalaşma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 213-239. doi: 10.17828/yasbed.22507.
- Aydın, O. Ş. (2007). Alımlama Araştırmaları Ve Kültürel Çalışmalar Geleneğinin Katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 119-131.
- Billington, R.; Strawbridge, S.; Greensides, L. Ve Fitzsimons, A. (1991). *Culture And Society*. London: Macmillan Press.
- Bourdieu, P. (1980) *Le Sens Pratique*, Paris: Les Editions De Minuit.
- Bourdieu, P. (1987). What Makes A Social Class? On The Theoretical And Practical Existence Of Groups. *Berkeley Journal Of Sociology*, 32, 1-17.
- Bourdieu, P. (2014). *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. (D. Fırat & G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field Of Cultural Production: Essays On Art And Literature*. Cambridge: Polity Press.
- Butler, J. (2005). *Cinsiyet Belası: Feminizmin Ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Dağtaş, B. (1999). İngiliz Kültürel Çalışmaları'nda İdeoloji. *Kurgu Dergisi*, 16, 333-357.
- Davis, K. & Moore, W. E. (1945). Some Principles Of Stratification. *American Sociological Review, 1944 Annual Meeting Papers*, 10 (2), 242-249.
- During, S. (1999). Introduction. S. During (Ed.) *The Cultural Studies Reader* (Ss. 1-28). New York & London: Routledge Publications.
- Giddens, A. (1999). *İleri Toplumlarda Sınıf Yapısı*. (Ö. Baldık, Çev.). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Göker, E. (2014). "Ekonomik İndirgemeci" Mi Dediniz? G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı & Ü. Tatlıcan (Ed.) *Ocak Ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi* (Ss. 277-302). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Grusky, D. (1994). The Contours Of Social Stratification. D. Grusky (Ed.) *Social Stratification: Class, Race & Gender In Sociological Perspective* (Ss. 3-35). Colorado: Westview Press.
- Güllüoğlu, F. (2012). Eşitsizlik Ve Toplumsal Tabakalaşma Açısından Vatandaşlık Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. *Ankara Üniversitesi sbf dergisi*, 67 (1), 81-109.
- Hall, S. (1980). Cultural Studies: Two Paradigms. *Media, Culture & Society*, 2, 57-72.
- Hall, S. (1992). Introduction Who Needs Identity. S. Hall & P. D. Gay (Ed.) *Cultural Identity* (Ss. 252-260). London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

- Kandiyoti, D. (2003). Parçaları Yorumlamak. D. Kandiyoti & A. Saktanber (Ed.) *Kültür Fragmanları. Türkiye’de Gündelik Hayat* (Ss. 15-36). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kerbo, H. R. (2007). Social stratification. C. D. Byrant & D. L. Peck (Ed.) *21st century sociology: A reference handbook*(ss. 228-236). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kentel, F.; Ahıska, M. & Genç, F. (2007). *Milletin Bölünmez Bütünlüğü: Demokratikleşme Sürecinde Parçalayan Milliyetçilik(Ler)*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Knapp, G. (2005). Race, Class, Gender: Reclaimin Baggage İn Fast Travelling Theories. *European Journal Of Women’s Studies*, 12 (3), 249-265. Doi: 10.1177/1350506805054267
- Koytak, E. (2012). Tahakküme Hükmetmek: Bourdieu Sosyolojisinde Toplum Ve Bilim İlişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 25 (2), 85-101.
- Kundakçı, D. (2008). Weber’deki Marksizm: Genel Ekonomi Tarihi Üzerine Muka-yeseli Bir Giriş, *Toplum Ve Bilim*, 112, 205-226.
- Lewis, J. (2008). *Cultural Studies: The Basics*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.
- Meder, M. Ve Çeğin, G. (2011). Bourdieu’yu Okumak: Post-Pozitivist Bir Sosyoloji-nin İmkanı Üzerine. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1): 233-256.
- Memiş, E. & Özay, Ö. (2011). Eviçi Uğraşlardan İktisatta Karşılıksız Emeğe: Türkiye Üzerine Yapılan Çalışmalar İlişkin Bir Değerlendirme. S. Sancar (Ed.) *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar* (Ss. 249-280). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Olzak, S. (1994) *The Dynamics Of Ethnic Competition And Conflicts*. Stanford: Stanford University Press:.
- Öngen, T. (2011). Marx ve Sınıf. *Praksis*, 8, 9-28.
- Özateşler, G. (2014). *Gypsy Stigma And Exclusion İn Turkey, 1970: The Social Dynamics Of Exclusionary Violence*. New York: Palgrave Macmillan.
- Özkırmlı, U. (2013). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: Doğubatu.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Habitus', 'Sermaye' Ve 'Alan' Üzerine. *Liberal Düşünce*, 16(61-62), 121-141.
- Parsons, T. (1994) Equality And Inequality İn Modern Society Or Social Stratification Revisited. D. Grusky (Ed.) *Social Stratification: Class, Race&Gender İn Sociological Perspective* (Ss. 670-685). Colorado: Westview Press.
- Pileggi, M. & Patton, C. (2003). “Introduction: Bourdieu And Cultural Studies,” *Cultural Studies*, 17 (3-4), 313-325. Doi:10.1080/0950238032000083863
- Pultar, G. (2003). Moderniteyi Sorgularken. G. Pultar, E. O. İncirlioğlu & B. Akşit (Ed.) *Kültür Ve Modernite*(Ss. 25-62). İstanbul: Tetragon Yayınları.
- Pultar, G. & Erman, T. (2005). *Türk(İye) Kültürleri*. Ankara: Tetragon Yayınları.
- Rajan, G. & Munns, J. (1995). *A Cultural Studies Reader. History, Theory, Practice*. Essex: Longman Group Limited.

- Scott, J. (2013). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi, Feminist Tarihin Peşinde*. İstanbul: Bgst Yayınları.
- Steinberg, S. (1989). *The Ethnic Myth: Race, Ethnicity And Class In America*, Boston: Beacon Press.
- Sunar, L. (2012). Weber'in İktisat Sosyolojisi: Uygarlığı Anlamanın Anahtarı Olarak İktisadi Zihniyet. *Sosyoloji Konferansları*, 45, 19-42.
- Thompson, E. P. (1968). *The Making Of The English Working Class*. Harmondworth: Penguin Books.
- Ünal, A. Z. (2014). Rahatsız Eden Bir Adamın Bilimi: Sosyoloji. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı & Ü. Tatlıcan (Ed.) *Ocak Ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi (Ss. 161-186)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ünal, A. Z. (2011). *Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik*. Ankara: Birleşik Dağıtım Kitabevi.

Extended Abstract

Social stratification theories transform along with recent debates in sociology and requires a multidimensional and extensive analysis in consideration with social and political conditions. This analysis asks for an understanding of different forms of dominance, inequalities and hierarchies in not only the economic space but also the cultural one. This multidimensional and extensive understanding of social stratification forces us to include gender studies; feminist theory; identity debates; and studies in ethnicity, citizenship and nationalism within the scope of social stratification research.

This article evaluates how social stratification theories can be approached in parallel with critical cultural studies. This evaluation aims to contribute to social stratification literature that would be lacking without considering the debates on cultural space and identity. In addition to this, the relation is bilateral. Cultural studies would also be insubstantial in an extensive analysis without analyzing power relations and benefiting from social stratification literature. With this aim, firstly, fundamental approaches in social stratification theories are discussed in this article. Then, Pierre Bourdieu's conceptualization of cultural space is represented and lastly, the intersections between culturally defined space and social stratification theory are underlined.

This article calls for a multidimensional and extensive analysis in social stratification studies. This analysis approaches economic space that underlines allocation of resources and inequalities in income, along with the values, ways of legitimization, roles, positions and hierarchies that gain meaning in cultural space. Similarly, cultural studies would lack an extensive analysis without considering power relations based on economic sources, and social stratification theories that have already contributed to the understanding of power and inequalities. Following this approach, in this article, fundamental theories in social stratification and understanding of culture are evaluated in their comparative standings. Furthermore, Pierre Bourdieu's conceptualization of culture and capital is represented in terms of its contributions to a multidimensional analysis in this area of study and critical cultural studies. Thus, a comparative analysis is used to elaborate on the convergences between critical thinking of culture and social stratifica-

tion. Cultural space has already gained a new understanding in social studies beyond its limited linkages to symbols, beliefs and norms. It is no longer considered to be exempted from power relations and hierarchies in the worldwide academia. This consideration also preserves the constitution of economic space along with the values, beliefs and meanings that are shaped more in the cultural space. These two spaces are not easily separated in this multidimensional and extensive analysis. Thus, social stratification can only be understood within the interplay and overlappings of economic and cultural spaces. This analysis especially calls for a reconsideration of the one-sided and closed-ended modernist ideals, and includes different mechanisms and dynamics of power and inequalities. Feminist theoreticians, post-colonialist literature, critical cultural studies and studies on ethnicity and nationalism in critical approaches contributed a lot to more critical and egalitarian understandings. Pierre Bourdieu's concepts of cultural capital and habitus are fruitful to analyze different ways of capital and stratification. In his analysis, he discusses how people are stratified through the workings of different capital types; economic, cultural, social and symbolic. They develop different features, skills, tastes, styles and tendencies in accordance with their capital. This means not only their material resources but also what they like, how they behave, relate, identify and perceive are considered along with capital types. His struggle was also to build a linkage between structure and agency, objective and subjective, context and experience, theory and practice and ultimately to transcend these binaries. He aims to build a relational analysis that relies on combining social structure with individual/communal practices. The concept of habitus stands for this struggle as it stands for the internalization and subjectification of structure that lead social actors. Habitus works along the types of capital in which people find themselves, and constitutes their social and individual features; behaviors, attitudes and even their ways of talking, walking and favourite books. Thus, social actors develop their social interactions and group identification over their capitals and this influences not only what kinds of product they can consume but also their ways of communication, choices of diet, and tastes. All these differences contribute to the ways of stratification and dynamics of dominance. Cultural Studies especially in its critical approach initiated by British Marxists, on the other hand, handles economic forms of stratification along with the production of meaning in societies. These studies focus on mass culture, class hierarchies, power relations and identity constructions as well as ways of dominance and struggle. With their emphasis on power relations and legitimization of power, they are directly linked to social stratification literature. In the same line of discussion, gender analysis and critical understanding of identity as some studies on ethnicity and nationalism undertake how meaning is constituted along with power mechanisms and overlapping of different types of capital.

Finally, along with these contributions and their call for a new understanding, it becomes obvious that cultural space cannot be only mentioned within parentheses in social stratification analysis anymore. This analysis should recognize the cooperations between power and knowledge, meaning, legitimization and marginalization and their effects on stratification. This is why building bridges between fundamental theories in social stratification and critical cultural studies is significant for a multidimensional and extensive analysis in this area.